

Εισαγωγή: ακαδημαϊκά αδικήματα και κυρώσεις

Σύμφωνα με τον εσωτερικό κανονισμό του Πανεπιστημίου Κρήτης κυρίαρχα δικαιώματα των φοιτητών είναι το δικαίωμα στη μάθηση και η ελεύθερη διακίνηση των ιδεών στο πλαίσιο που επιβάλλει ο σεβασμός των βασικών αρχών της ακαδημαϊκής δεοντολογίας και **ηθικής της έρευνας**.

Η αντιγραφή, η πλαστογραφία και η πλαστοπροσωπία κατά τις εξετάσεις αποτελούν πειθαρχικό παράπτωμα και υποβάλλονται σε κυρώσεις σύμφωνα με τον εσωτερικό κανονισμό του Πανεπιστημίου Κρήτης.

Κάθε είδους εργασίες που εκπονούνται στα πλαίσια μαθημάτων, σεμιναρίων και φροντιστηρίων και αποτελούν μέρος της αξιολόγησης των φοιτητών πρέπει να είναι προϊόντα εργασίας των ίδιων. Συνεπώς η αντιγραφή, η πλαστογραφία και η πλαστοπροσωπία κατά την εκπόνηση, παρουσίαση και υποβολή τους αποτελούν πειθαρχικό παράπτωμα.

Η ανώτατη επιβαλλόμενη κύρωση είναι αποκλεισμός από δύο εξεταστικές περιόδους. Φοιτητές για τους οποίους έχει κινηθεί διαδικασία επιβολής κύρωσης, δεν αποκτούν το πτυχίο τους πριν από την ολοκλήρωση της διαδικασίας. Στις περιπτώσεις πλαστογραφίας και πλαστοπροσωπίας επιβάλλονται κυρώσεις και στους δύο εμπλεκόμενους φοιτητές.

Λογοκλοπή

Λογοκλοπή είναι οποιαδήποτε, εκούσια ή ακούσια, αναφορά στο έργο, τα λόγια ή τις πρωτότυπες ιδέες ενός άλλου χωρίς να γίνεται σαφής παραπομπή στην πηγή. Η έκταση της λογοκλοπής μπορεί να ποικίλλει από μια μεμονωμένη φράση ή πρόταση μέχρι και ολόκληρη εργασία η οποία είναι διαθέσιμη στο διαδίκτυο ή από άλλη πηγή, δημοσιευμένη ή μη.

Ορισμένες ενέργειες αποτελούν εύκολα αναγνωρίσιμες περιπτώσεις λογοκλοπής. Τέτοιες περιπτώσεις είναι:

- Η ανάθεση σε τρίτο πρόσωπο της εκπόνησης μέρους ή ολόκληρης μιας εργασίας και ειδικότερα η αγορά, η κλοπή ή ο δανεισμός μιας έτοιμης εργασίας.
- Η αντιγραφή μιας εργασίας ή ενός άρθρου από το διαδίκτυο.

- Η ανάθεση, με πληρωμή ή χωρίς πληρωμή, σε τρίτο πρόσωπο για τη συγγραφή τμήματος, ή ολόκληρης, εργασίας.
- Η συνεργασία φοιτητών για τη συγγραφή μια εργασίας χωρίς αυτό να δηλωθεί και χωρίς την έγκριση του διδάσκοντα.
- Η εκπόνηση μέρος ή όλου μιας εργασίας για λογαριασμό τρίτου (με πληρωμή ή χωρίς πληρωμή).
- Η αντιγραφή τμημάτων κειμένου από κάποια πηγή χωρίς αναφορά και χωρίς εισαγωγικά.
- Η χρήση μιας μοναδικής εργασίας σε δύο ή περισσότερα μαθήματα παραβιάζει τους κώδικες της ακαδημαϊκής ακεραιότητας.
- Η παρουσίαση της εργασίας τρίτου ως προϊόν προσωπικής εργασίας

Εντούτοις υπάρχουν ενέργειες οι οποίες, παρότι σαφώς αποτελούν λογοκλοπή, δεν είναι εύκολα αναγνωρίσιμες ή ενδέχεται να διαφύγουν της προσοχής των φοιτητών ή να πραγματοποιηθούν χωρίς πρόθεση εξαπάτησης. Παρ' όλο που ενδέχεται να μην υπάρχει πρόθεση εξαπάτησης και η παραβίαση να είναι αποτέλεσμα απροσεξίας ή άγνοιας, είναι απαραίτητο, να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στην τήρηση κάποιων βασικών κανόνων όταν χρησιμοποιούνται οποιασδήποτε μορφής στοιχεία, ιδέες, αποσπάσματα ή κείμενα από άρθρα, βιβλία, άλλες εργασίες ή διαδικτυακές πηγές.

Σε κάθε περίπτωση αποτελεί **ατομική ευθύνη** των φοιτητών το να ακολουθούν τους κανόνες της ακαδημαϊκής δεοντολογίας και να αποφεύγουν την λογοκλοπή.

Όταν οι φοιτητές έχουν αμφιβολίες ή χρειάζονται διευκρινήσεις για το σωστό τρόπο αναφοράς των πηγών τους πρέπει να απευθύνονται στον διδάσκοντα.

Κλειδί για την μη παραβίαση των κανόνων αυτών είναι η υποχρέωση των φοιτητών/τριών, κατά τη συγγραφή μιας εργασίας ή της διατριβής τους, να ξεχωρίζουν σαφώς ποιο μέρος της εργασίας είναι δικό τους και ποιο μέρος προέρχεται από κάπου αλλού καθώς επίσης να παρέχουν πλήρεις και συστηματικές παραπομπές για κάθε είδους «δάνειο» που έχουν χρησιμοποιήσει κατά την εκπόνηση της εργασίας τους. Σήμερα, με την ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών παραπομπές δεν χρειάζονται μόνο για τη χρήση φράσεων ή αποσπασμάτων κειμένου αλλά επίσης για τη χρήση γραφημάτων, χαρτών, σκαριφημάτων, διαγραμμάτων, πινάκων, ερωτηματολογίων, ταινιών, βίντεο, εικόνων, φωτογραφιών, μουσικής ή οποιουδήποτε άλλου οπτικοακουστικού υλικού. Εξάλλου, η δημοσίευση τέτοιων στοιχείων ή υλικών χωρίς αναφορά στην πηγή αλλά και χωρίς τη συγκατάθεση του δημιουργού παραβιάζει το νόμο για τα πνευματικά δικαιώματα.

Η βιβλιογραφική παραπομπή πρέπει να επιτρέπει στον αναγνώστη να ανατρέξει κατευθείαν στο κείμενο από το οποίο έχει ληφθεί το στοιχείο και, μάλιστα, στην ίδια έκδοση του βιβλίου ή του άρθρου που έχει χρησιμοποιηθεί. Γι' αυτό είναι απαραίτητο να γίνεται πλήρης βιβλιογραφική αναφορά με την έκδοση, τον τόπο και χρόνο έκδοσης κλπ (βλ. λεπτομέρειες για την μορφή των αναφορών και υποσημειώσεων στην ενότητα «Βιβλιογραφικές αναφορές»). Ανακριβείς ή ημιτελείς αναφορές κινδυνεύουν να χαρακτηριστούν ως «μη αναφερόμενες πηγές», γεγονός που συνιστά μορφή λογοκλοπής.

Επιπλέον, όταν σε μια εργασία υπάρχουν παραθέματα λέξη-προς-λέξη ή πιστή αναπαραγωγή κάποιου υλικού δεν αρκεί να γίνεται μια γενική αναφορά στην πηγή. Μια τέτοια παράλειψη αποτελεί μορφή «κρυμμένου» παραθέματος και άρα μορφή λογοκλοπής. Συνεπώς, όταν χρησιμοποιούνται αυτούσια στοιχεία, αποσπάσματα, φράσεις ή ακόμα και ξεχωριστές λέξεις από κάποια έντυπη ή ηλεκτρονική πηγή πρέπει να τοποθετούνται σε διπλά εισαγωγικά («...») και να σημειώνεται η σελίδα από την οποία προέρχονται. Εάν δε το παράθεμα ξεπερνά τις τρεις-τέσσερις γραμμές θα πρέπει να εμφανίζεται, όχι μόνο σε εισαγωγικά, αλλά, σε ξεχωριστή παράγραφο και με μεγαλύτερο περιθώριο αριστερά και δεξιά από το κυρίως κείμενο.

Στην περίπτωση χρήσης υλικού ή κειμένων από διαδίκτυο εκτός από το όνομα του συγγραφέα/δημιουργού και τον τίτλο του έργου, πρέπει να γίνεται αναφορά στον δικτυακό τόπο και την ημερομηνία πρόσβασης.

Επίσης, όταν κατά τη σύνταξη μιας εργασίας ο/η φοιτητής/τρια κάνει περίληψη των λεγόμενων ενός ή περισσότερων συγγραφέων, θα πρέπει αφενός να μην κάνει συρραφή των λόγων των άλλων, να χρησιμοποιεί δικά του λόγια και να δίνει πλήρη στοιχεία της πηγής, σύμφωνα με το σύστημα βιβλιογραφικής παραπομπής που υιοθετείται, και αφετέρου να διασαφηνίζει επαρκώς που τελειώνει η παράθεση των απόψεων ή λεγόμενων των συγγραφέων και που συνεχίζει σε δική του αξιολόγηση ή ερμηνεία. Υπάρχουν εκφράσεις που βοηθούν στη διευκρίνιση αυτή: πχ. «Σύμφωνα με τον Giddens...», «Όπως υποστηρίζει ο Habermas...»... «Συνοπτικά η προσέγγιση του Foucault ...», κ.λπ.

Παρόμοια, αποτελεί μορφή λογοκλοπής όταν χρησιμοποιούνται στοιχεία από βιβλιογραφικές επισκοπήσεις για εξειδικευμένα θέματα, χωρίς να γίνεται σαφές ότι ο φοιτητής ή η φοιτήτρια δεν έχει πραγματικά διαβάσει το έργο των ειδικών που αναφέρονται στην επισκόπηση, γεγονός που είναι εύκολα αναγνωρίσιμο ιδίως όταν τα βιβλία, άρθρα κλπ είναι εξαντλημένα, δυσεύρετα ή σε κάποια ξένα γλώσσα. Επισημαίνεται ότι το «συμπλήρωμα» παραθεμάτων διαφορετικών συγγραφέων, ακόμα και όταν αναφέρονται οι πηγές, δεν είναι γόνιμος τρόπος επεξεργασίας ενός επιστημονικού πεδίου και της αντίστοιχης βιβλιογραφίας, καθώς ο/η διδάσκων/σούσα αδυνατεί να αξιολογήσει τις ικανότητες αφομοίωσης,

επεξεργασίας και κατανόησης των διαφόρων προσεγγίσεων, της αξιοποίησης και σύνθεσης της βιβλιογραφίας, την κριτική εμπάθυνση εννοιών, και, ακόμα περισσότερο, τη συμβολή του/της φοιτητή/τριας στην ανάπτυξη νέων ερευνητικών περιοχών και την πρωτοτυπία στη μεθοδολογική προσέγγιση ή τον εμπλουτισμό του γνωστικού αντικείμενου.

Τέλος, όταν γίνεται αναφορά σε «δευτερεύουσες πηγές», δηλαδή στοιχεία ή παραθέματα ενός συγγραφέα που αναφέρονται σε κάποιον άλλον, όποια μορφή και αν έχει αυτή η αναφορά, θα πρέπει, αφού γίνει έλεγχος της ορθότητας της αναφοράς (εφόσον αυτό είναι εφικτό), να γίνεται σαφές ότι το παράθεμα προέρχεται όχι από το αρχικό βιβλίο, άρθρο κλπ, αλλά από άλλη πηγή. Σ' αυτήν την περίπτωση, ο/η φοιτητής/τρια πρέπει να παραπέμψει τόσο στην πηγή του αρχικού αποσπάσματος, υλικού κλπ όσο και στην πηγή στη οποία έχει χρησιμοποιηθεί στη συνέχεια. Γενικά, οι φοιτητές/τριες δεν πρέπει να κάνουν «κατάχρηση» της αναφοράς σε δευτερεύουσες πηγές και να καταφεύγουν σε αυτήν μόνο εφόσον δεν είναι δυνατή η πρόσβαση στην αρχική βιβλιογραφική αναφορά (δηλαδή στο αρχικό βιβλίο, άρθρο, κ.λπ.).

Ερευνητική δεοντολογία

Οι φοιτητές/τριες που εκπονούν, στο πλαίσιο της πρακτικής άσκησης, των σεμιναρίων, της μεταπτυχιακής ή διδακτορικής τους διατριβής, επιτόπια έρευνα με συνεντεύξεις, ερωτηματολόγια, συμμετοχική παρατήρηση κλπ πρέπει να τηρούν με απόλυτη συνέπεια μερικούς θεμελιώδεις κανόνες της ερευνητικής δεοντολογίας. Βασική αρχή της κοινωνιολογικής έρευνας και πρακτικής είναι ο αμοιβαίος σεβασμός και η προστασία των ερευνώμενων τόσο σ' ό,τι αφορά την ανωνυμία τους όσο και την εμπιστευτικότητα των πληροφοριών που δίνονται, εκτός και αν οι ίδιοι οι ερευνώμενοι συγκατατεθούν στη δημοσιοποίηση της ταυτότητάς τους και των δεδομένων που παρέχουν. Ταυτόχρονα, ο/η φοιτητής/τρια οφείλει να ενημερώνει με ακρίβεια τους πιθανούς ερευνώμενους για τους σκοπούς της έρευνας και να ζητήσει τη συγκατάθεση τους για τη συμμετοχή τους, χωρίς να επιχειρήσει να εκμεταλλευτεί, να εξαπατήσει ή να χειραγωγήσει τους πιθανούς ή πραγματικούς πληροφορητές του/της. Οι αρχές αυτές είναι πολύ σημαντικό να τηρούνται πάντα, αλλά ακόμα περισσότερο όταν πρόκειται η έρευνα να διεξαχθεί σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες όπως είναι πχ. οι μετανάστες, τα παιδιά, οι ψυχικά ασθενείς, οι ομοφυλόφιλοι, κ.λπ., ή ομάδες και άτομα τα οποία σχετίζονται με «παραβατικές» συμπεριφορές ή δράσεις που μπορούν να οδηγήσουν σε δίωξή τους.

Σοβαρά ακαδημαϊκά αδικήματα αποτελούν:

- Η πλαστογράφηση ερευνητικού υλικού ή κατασκευή δεδομένων και αποτελεσμάτων χωρίς την πραγματική διενέργεια πειράματος, παρατήρησης, συνέντευξης, ή κάποιας άλλης μορφής έρευνας.
- Η ανάθεση, με πληρωμή ή χωρίς πληρωμή, σε τρίτο πρόσωπο για τη συλλογή, επεξεργασία και ανάλυση υλικού που χρησιμοποιείται σε μια εργασία χωρίς αυτό να δηλωθεί και χωρίς την έγκριση του διδάσκοντα.
- Η συνεργασία φοιτητών για την συλλογή, επεξεργασία και ανάλυση υλικού που χρησιμοποιείται σε μια εργασία χωρίς αυτό να δηλωθεί και χωρίς την έγκριση του διδάσκοντα.

Το παρόν κείμενο βρίσκεται, με μικρές διαφορές, και στον οδηγό μεταπτυχιακής διατριβής του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών του τμήματος κοινωνιολογίας. <http://www.soc.uoc.gr/socpms/>
Στη ίδια σελίδα μπορείτε επίσης να αναζητήσετε οδηγίες για τα καθιερωμένα συστήματα βιβλιογραφικής τεκμηρίωσης.